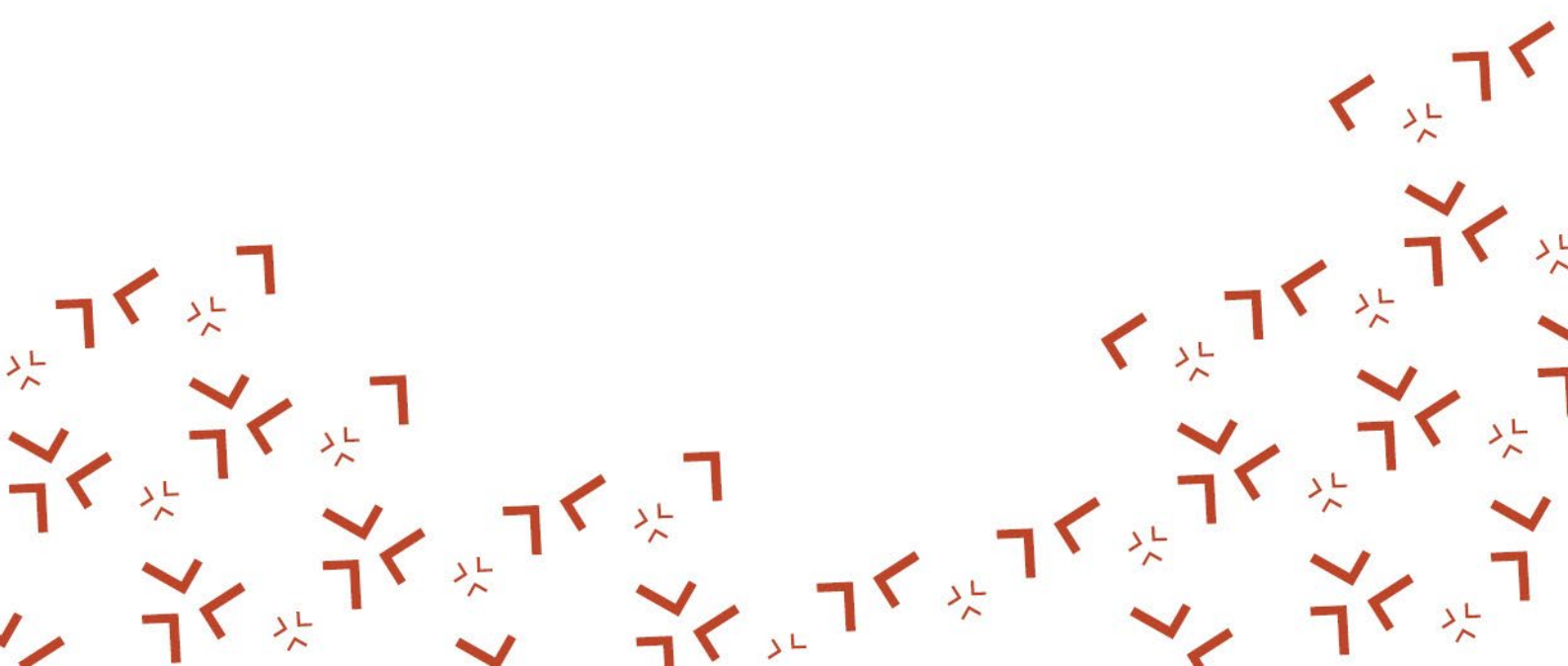

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Muuttorenta, K., Majuri, K. & Stammer, F. 2022. Koiraton poromies ei Siperiassa pärjää. Poromies. 91 (2), 29-31.

KOIRATON POROMIES EI SIPERIASSA PÄRJÄÄ

Teksti Kirsi Muuttoranta, Karoliina Majuri ja Florian Stammler. Kuva Karoliina Majuri.

Maailman poliittinen tilanne hämmentää valtioiden suhteita. Kansat ja ihmiset voivat silti toimia yhteistyössä ja oppia toisiltaan. Viime syksyn matkalla Siperiaan näimme, miten poromiehen arvon mittarina on hänen porotuntemuksensa ja koirien toimivuus. 'Ilman koiraa ei vaan pärjää!'

Vierailimme Lapin yliopiston antropologian professorin, Florian Stammlerin, kutsusta siperialaisten poromiesten parissa.

Jakutiassa, Jäämeren rannalla sijaitsevassa Nayban kylässä poromiehet ovat kunnan omistaman poroyrityksen palkkaamia. Yrityksen porojen hoidon ohella he paimentavat omia ja muiden poromiesten omistamia poroja. Porot hoidetaan kolmessa eri tokassa, joissa kaikissa on sekä yrityksen että yksityisten poromiesten omia poroja.

POROT OVAT JATKUVASSA PAIMENUKSESSA

Poromiehet ovat poroissa useiden tuntien matkan päässä kylästä. Heillä on käytössä kymmenkunta kämpää, jossa he asuvat poroja paimentaessaan. Talvella liikkuminen alueella on helppoa puuttomalla tundralla. Kesällä ikiroudan pintakerros sulaa jättäen maan märäksi ja pehmeäksi. Mönkijällä pääsee liikkumaan vain hitaasti, hakien kovia reittejä, joten poromiehet liikkuvat poroissa ratsain. Koira on erittäin tärkeä apuri hevosen tai poron selässä ratsastaville paimenille.

Ratsu- ja rekiporoiksi opetettuja poroja on tokassa paljon. Ne osaavat suuntakäskyt, joten poromiehet voivat huutaa niille vasen tai oikea halutun kulkusuunnan mukaan. Tämä helpottaa token ohjaamista. Koirien käyttö on silti porojen paimentamisessa aivan keskeistä. Sitä kuvaa poronhoidosta eläköityneen Olegin kuvailu (vapaasti suomennettuna).

- Tänne tuotiin neuvostoaikana tuhat tsuksirotuista poroa. Ne kävelivät turpa maassa ja kaivoivat kuin siat.

Musta multa vain jäi. Ne eivät uskooneet koiraakaan, kuten normaalit porot tottelevat. Eivät ne olleet hyviä tänne.

KOIRA ON AINA APUNA

Koirat ovat aina poromiesten mukana. Samoja koiria käytetään niin porotöissä kuin metsästyksessäkin. Kysyin, miten monta koiraa poromiehellä yleensä on. Päätoiminen poromies, Nikolai, vastasi hymyttömänä.

- Minulla on enää kolme koiraa. Susi tappoi yhden koiristani, kun olin sen kanssa metsästämissä.

Kaikki kohtaamamme porokoirat olivat uroksia. Nikolai selvensi tilannetta.

- On niitä narttujakin käytössä, mutta ne ovat paljon uroksia harvinaisempia työkoirina. Töissä koirat ovat vapaana ja kun nartulla on kiima, ei sitä voi ottaa mukaan töihin.

Koirat tekevät raskasta työtä. Niiden työura päättyy viimeistään kymmenen ikävuoden kieppeillä. Sen jäl-

Tokan siirrossa koirat ovat aina mukana. Kuvan ulkopuolelle jää keulilla menevän reen perässä taluava johtoporo, jota muut porot seuraavat. Miehet ja koirat huolehtivat token laidoista ja perästä. Osa koirista on irti ja osa tekee töitä reen päältä. Kuva Florian Stammler.

keen ne siirtyvät viettämään eläkepäiviä kylään. Kylän hyvin erinäköiset koirat kulkivat sovussa pitkin lähitienoita. Yksi onneton ei-porokoiria eksyi myös erotuspaikalle noin 40 kilometrin päähän kylästä. Laukotettuaan poroja se ei enää palannut takaisin.

TYÖKOIRA ON ONNELLINEN KOIRA

Työkoirilla ei ole papereita eikä koiria rekisteröidä mihinkään. Koiran ominaisuudet ovat syntyperää tärkeämpiä. Kyllä rotukoiriakin arvostettiin: poronhoitoyrityksen johtaja ilmoitti ylpeänä, että hän on tuonut itselleen akitan vuorilampaiden metsästyksen.

Kylässä kaikilla koirilla oli omistajat ja siten paremmat olot kuin kaupungissa. Odottaessamme tundran jäätymistä riittävän kantavaksi saimme seurata alueen ainoan kaupungin koirien elämää. Joillakin koirilla oli pannat ja siten oletettavasti myös omistaja, mutta monilla koirilla roskisten tonkiminen oli ainoa tapa pysyä hengissä.

Porotoissa olevat koirat saattoivat olla pikaisen tutustumisen perustella huonosti harjattuja ja lyhyessä narussa. Kun niitä sai seurata useamman päivän, näki kokonaisuuden paremmin. Poromiesten koirista paistoi hyvin selvästi työn ilo - ne olivat kuin hymyssä suin isännän kanssa tokassa. Ne tekivät juuri sitä, mihin niitä on käytetty sukupolvesta toiseen. Moni meidän koirista olisi kateellinen tuollaisesta elämästä.

Koirien ja kelkkojen on toimittava luottavasti ankarissa oloissa. Sähköstartit ja muut nykyajan hienoudet hyytyvät pakkasessa. Sama pätee koiriin - niiden on pärjättävä kelissä kuin kelissä. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Useimmat koirat juoksivat vapaana. Osa koirista oli lyhyen narun nokassa sidottuina moottorikelkkaan tai rekeen. Tämä, hienosti haukkunut uros muistutti kovasti suomalaista lapinporokoiraa. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Tämä porokoiria edusti yleistä porokoiratyyppejä. Se oli myös erittäin innokas työssään poropaimenena. Kameran kantotatkan ulottumattomissa se näytti, miten ryöstökkäät palautetaan takaisin tokkaan. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Jamalin alueen porokoirat ovat kuulluisia poronhoitajien keskuudessa. Sieltä on tuotu jalostuskoiria Naiban alueelle pari vuosikymmentä sitten ja ne ovat risteytyneet paikallisten koirien kanssa. Jamalin koirien vaikutus näkyy vahvasti. Tämä nuori uros on tyyppillisen Jamalin alueen koiran näköinen. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Kylässä koirat kuljeskelevat täysin vapaana. Majapaikkamme rappusille tassutteli lempeä Oro, huskynartun ja kaukaasianpaimenkoirauroksen jälkeläinen. Hoikka ja takkuinen koira antoi vaikutelman kulkurista, mutta se asusteli kuulemma naapuritalossa. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Rapuillamme kävi näyttäytymässä myös Nikolain koira, joka oli kuin suomenpystykorva ja mäyräkoiran risteytys. Kerrottiin, kuinka joku metsästäjä oli erehtynyt nauramaan matalajalkaiselle koiralle: 'Ei tuollaisesta ole mihinkään!'. Nähtyään koiran metsästyksessä nauru oli hyytynyt kuin sylki pakkasessa. Mes-tarimetsästäjä toimi erinomaisesti myös porotoissa. Kuva Kirsi Muuttoranta.

Kirjoittajat etualalla, Karoliina Majuri pipo päässä ja Kirsi Muuttoranta karvahatussa. Taustalla poromiehiä sekä Florian Stammler (toinen oik). Kuvassa olevien koirien omistaja Nestor on kolmas vasemmalta. Kuva Aitaliina Ivanova.

ESR-rahoituksen saaneen Porotalouden uudet pedagogiset menetelmät eli Poropeda-hankkeen tuottama virtuaaliteuras-tamo on herättänyt kiinnostusta myös muiden porotöiden pelillistämiseen. Poroja paimentavan koiran ohjaamista näyttävä interaktiivinen peli olisi erittäin mielenkiintoinen apuväline ihmisen ja kahden hyvin erilaisen eläinlajin yhteistyön opettelussa.

FATE-projektissa Lapin ja Jakutskin yliopistot kehittivät paikallistason elinkeinoja arktisilla alueilla. Suomen Akatemian rahoittamassa WIRE - Fluid realities of the wild -hankkeessa tutkitaan eläinten villiyyden ja domestikaation eri tasoja. Kirjoittajat pääsivät tutustumaan eveniläiseen poronhoitoon Lapin yliopiston Florian Stammlerin ja Aitaliina Ivanovan mukana syksyllä 2021.

Karoliina Majuri toimii projekti-päällikkönä Lapin ammattikorkeakoulussa. Matkan aikana hän päätti sijoittaa osan (mahdollisesta) lottovoitostaan venäläisten kulkukoiraan hyväksi.

Kirsi Muuttoranta on Lapin ammattikorkeakoulun lehtori ja opettaa työkseen kaikkea nelijalkaisiin liittyvää. Porokoirat ovat sekä työ että harrastus, joidenkin mielestä pakkomielleksi asti.

Florian Stammler on arktisen antropologian professori Lapin yliopiston Arktisessa keskuksessa. Hän osallistuu kenttätöissä myös itse poronhoitoon ja ymmärtää hyvin siperialaisen poromiehen arjen.